

Meie Aeg

N° 8 1940

Enesetundmisest

Võib õigusega öelda, et elutarkus seisab enesetundmisel. Kui inimene ennast täpselt ei tunne, siis ta on võimetu otsustama, milles seisavad tema võimed, mida ta võib kasutada kõrgemateks eesmärkideks, või millest olenevad tema puudused, mis takistavad teda, et ta ei või täielikult rahul olla endaga ega oma ümbruskonnaga.

Vähe on neid inimesi, kes tunnevad endid. Sellest tuleb ka, et peetakse oma puudusi paremateks ning hinnatakse ennast kas liig kõrgelt või liig madalalt. Kui võimeid hinnatakse liig madalalt, siis ei ole neil inimestel ka iseseisvust, vaid nad lasevad endid kaasa tõmmata olukordadest; nad peavad silmis küll sadamat, kuhu nad sõuavad, kuid mitte laeva, milles nad sõidavad.

Ainult see, kes tegeleb pidevalt sellega, et õppida tundma oma hingelisi nähtusi, teab ka, mis on tema väärtus inimlikus seltskonnas. Mõnigi kujutleb, et ta on kõlbeline ja puhas, seepärast et ta ei ole langenud teiste eksimustesse ja nõrkustesse; kuid ta ei mõtle missugused olukorrad on teda hoidnud langemast.

Kuidas võib siis inimene õppida tundma ennast, milline väärtus tal on seltskonnas, millist osa ta seal etendab ja millised ajendid juhivad tema tegevust?

Inimestel on võimalik vaadelda oma hingelisi nähtusi, nõnda ütelda tundma õppida oma südant. Ta võib oma elamusi endale uuesti meele tuletada ning neid vaadelda tagantjärele. Kuid iga algus on raske. Samuti on see ka enesetundmise saavutamiseks. Sageli takistab inimest väsimus enesevaatlemisel, sageli ei taha inimene puudutada oma südames üht või teist haava, mis valutavad veel nii tugevasti. Teinekord takistab inimest enesevaatlusel mõni tung, mis otsib veel rahuldust. Kõige suurema raskuse enesevaatlusel aga moodustab enesearmastus, mis püüab sulgeda inimese vaimusilmi ja kinni katta nõrkusi ning laimamisväärseid puudusi. Enesetundmise saavutamiseks on inimesel tarvis võitlust enesearmastusega, mis ei taha lasta viga näidata. On vaja sundida vaikimisele segavad tegurid, mis takistavad enesetundmise saavutamist, et oleks selgemini kuulda mõistuse rahulikku häält.

Enesetundmise omandamiseks peab inimene oma tunnete ja tegude põhjusi järele mõtlema: miks ta nii mõtleb ja mis ajab teda nii talitama. Terava pilguga tuleb otsida salajasi põhjusi, mis peituvad sügaval hinges. Tuleb küsida: kas on tegutsetud rahuliku meelega ja hästi läbimõeldult või oli segavaid tundeid. Millest tekkisid

tunded, mis mõjusid segavalt. Kas on tehtud kõik, mis võimalik, et saada peremeheks oma tunnete üle.

Kui kõige tõsidusega vaadelda oma sisemust, oma hingeelu, siis ei jää teo tegelik ajend varjatuks, vaid on võimalik kindlaks teha missugused põhjused on juhtinud inimest selle teostamisele. Need põhjused võivad olla kas puhtad või ebapuhtad. Puhaste põhjuste hulka kuuluvad näiteks head, ilusad, ausad, õilsad ja õiglased mõtted, heasüdamlikkus, heasoovlikkus, ligimesearmastus ja teised head omadused, mida apostel Paulus nimetab vaimu viljaks, mille hulka ta arvab armastuse, rõõmu, rahu, pikkmeele, helduse, headuse, truuduse, tasanduse ja kasinuse. Kal. 5, 22. Kui need omadused on meie tegude ajendeiks, siis võime olla õnnelikud! Kuid kui palju leidub inimesi, kelle tegude tõukejõuks on puhtad ajendid? On ainult vaja vaadata enesesse ja oma ümbrusse, ning võime näha, kui vähe on neid inimesi, keda juhivad puhtad ajendid.

Kuid millal saada aega selleks, et toimetada enese vaatlust enese tundmaõppimiseks. Tööd ja ülesanded nõuavad endale päeva, mis nii mõnigi kord tundub liig lühikesena. Päev on ju ka antud töötamiseks ning seepärast ei oleks õige, kui kogu aeg tegeleda ainult oma seesmisega, oma hingeeluga, ja jätta oma kohustused hooletusse. Kuid siiski peab aega jätkuma oma tegude ajendite tundmaõppimiseks. Kui kunagi ei võeta aega selleks, et lasta vaikselt tunnil oma silme eest läbi kõik inimesed, kellega on olnud tegemist päeva jooksul ja kellega koos elatakse, et endalt küsida, kas on neid õieti koheldud ja nende üle õieti otsustatud, kuidas võib siis ennast juhtida ja õiget suunda võtta! Kes kunagi ei vaatle oma kalduvusi ja tundeid, mis kasvavad ja teotsevad tema seesmisel, ega mõtle endale ja teistele, see on nagu laev, mida aetakse tormist siia ja sinna, ja keegi ei tea, kuhu ta läheb ja kus ta kord puruneb.

Parim aeg järelemõtlemiseks ja enesevaatlusel on õhtul, kui on lõppenud päevased tööd ja vaikinud igasugused askeldused. Siis ei ole inimese mõte ja meel juhitud enam väljaspoole, vaid loodus tahab teda nagu endasse tagasi sundida. Inimese silme eest voolavad siis nagu isenesest mööda päeva möödunud sündmused, et lasta endid läbi katsuda. Siis peab inimese südametunnistus ja mõistus tööle asuma ja vaatlema, kas ta seesmine inimene ei ole kõrvale kal-

dunud õigest teest. Siis tuleb selgusele jõuda, kas on alati talitatud õieti või on tehtud vigu.

Sellise enesevaatluse tulemused on mõnikord väga üllatavad. Inimene leiab, et ta on päeva jooksul toiminud hoopis teisiti, kui ta seda siiani on endast mõtelnud. Julguse asemel on ette tulnud julgusetust: seal, kus oli vaja olla otsekohene ja julgesti välja öelda tõde, ei suudetud seda teha, vaid püüti kuidagi kõrvale hiilida. Võib ka veel olla juhtunud halvemat: on tarvitatud isegi valet, et lahendada seisukorda. Ausus ja õiglus on pidanud kannatama.

Inimene on ehk pidanud ennast siiani väga tasakaalukaks, kuid nüüd peab ta nägema oma käitumisest, et ta on nii mõnigi kord ärritunud väikese tähtsusega asjade pärast ja vihastunud inimeste üle ning neid haavanud oma sõnadega, kuigi need polnud süüdi.

Kahetsusega peab inimene mõnikord nägema, et ta on teinud järeleandmisi tungidele ja himudele, milledele oleks pidanud osaks saada maha surumine.

Sellisele enesevaatluse teel saavutatud enesetundmisele peab järgnema püsiv töö enda juures, nimelt enesevalitsemise omandamine. Enesetundmine ei ole väärtus omaette, vaid ta on selleks vajalik, nagu juba alguses nimetatud, et tunda oma võimeid ja puudusi, halbu omadusi, pahesid ja nõrkusi. Enesetundmise kaudu peab inimene jõudma selgusele oma võimete ja puuduste üle, enesevalitsemise teel peab ta asetama võimed tööle ja kõrvaldama puudused. Inimesel ei oleks enesetundmisest ühtegi kasu, kui ta on rahul oma puudustega ning elab edasi endist

viisi, nagu ta tegi seda siis, kui ei olnud veel teadlik oma vigades.

Alles siis omab enesetundmine väärtust, kui püütakse rakendada avastatud võimed või kui hakatakse võitlema enese juures leitud vigade ja pahede vastu, et neist lahti saada. Enesevalitsemisse kuulub see, et inimene kasutab kõik oma võimed ja anded, et ta ei jäta tegemata seda, mis tal on võimalik teha. Kui inimesel on võimeid ja andeid, aga ta ei kasuta neid, siis ei või ta kõnelda sellest, et valitseb enese üle. Sel puhul valitsevad inimese üle kas laiskus, mis ei luba inimesel ennast kokku võtta, või ükskõiksusel tingitud hooletus. Enesevalitsemisest võime kõnelda aga seal, kus inimene omab võimu oma tungide, hingeliste jõudude ja seisukorra üle. Ei ole midagi suuremat maailmas, kui see, et inimene suudab ennast valitseda. Niisugust inimest ei suudeta mõjutada pahategudele. Inimene, kes omab enesevalitsuse, võidab endas iga tunni, mis võiks teda mõjutada halvale, ja ta läheb puutumatuks ja sundimatuks, alati vabana ja enesele kuuluvana läbi elu.

Kes oskab valitseda ennast, seda ei saa valitseda keegi teine. Tema tasakaal taltsutab vihase inimese; tema kartmatus ähvardava inimese; tema tagasihoidlikkus halvab auahnete püüded; tema kõlbeline meel võidab kõik himude pealtingid; tema suursugune uhkus hirmutab tagasi kavalad meelitajad, kes tahavad teda tõmmata ebaõigetele teedele. Ta valitseb ennast vooruse igaveste seaduste järgi.

Inimeste kooselamise jaoks on enesevalitsemine niisama vajalik kui taevatähtede jaoks nende kindel liikumisseadus. Kui maailmaruumis (Järg 119. leheküljel.)

Õppigem vaatlema!

Silmad on inimese vajalikemaid organe. Nende abil me võtame endasse välismaailma mõjutusi ja võime orienteeruda oma ümbruses. Kristus ütleb: „Ihu küünal on silm. Kui su silm on terve, siis on kõik su ihu valguses. Aga kui silm on rikkis, siis on kogu su ihu pimeduses.“ Siiski silmadest kui niisugustest on vähe kasu, kui me neid ei tarvita õieti, kui rahuldume ainult asjade pealiskaudse vaatlemisega.

Elame kiirustamise ajastul, mil tempo on rahva üldiseks hüüdsõnaks. See on saanud meie teiseks iseloomuks. See aga sunnib meid vaatlemisel leppima pealiskaudsusega. See takistab meid asjasse süvenemast. Nii meil võivad olla küll terved silmad, aga me siiski näeme puudulikult. Juba kahe tuhande aasta eest öeldi inimestest, et „nad nähes ei näe ja kuuldes ei kuule ega mõista“.

Nii siis võib silmadega näha, mis harilikult ei nähta, ja kõrvadega kuulda, mida ei panda tähele. Teiste sõnadega, meie meeltes peituvad omadused, mida tuleb üles äratada ja välja arendada.

Kui tahetakse mingil spordialal jõuda tipp-saavutusteni, siis tuleb teha harjutusi. Sama põhimõtte maksab ka meie vaatlemisviisi kohta. Me võime rohkem näha, kui me silmi rohkem harjutame. Nägemiseks me ei vaja mitte üksi — ehk olgu siis kõige vähemal määral — paremat optilist võimet, vaid enam asjadesse süvenemist, nende mõistmist.

Asjasse süvenedes me võime avastada asju, milledest meil enne ei olnud aimugi. Eriti maksab see looduseavalduste kohta. Kohtlane looduseuuriija saab selle sõna tõsisel mõttes „nägi-jaks“, arvestades sügavusi, mis teda viivad imetlemisele. Olgu siin tegemist kas mõne võimsa seedriga või väikese taimega, kastetilgaga või päikesekiirega, liblikaga või mõne mereelukaga. Selles ei ole mingit vahet. Üks on niisama ime-lik kui teine, ja väikene asi ei ole vähem tähtis kui suur. Kõigis neis avaldub Looja suur imevõim ja armastus. Kõik need loodasjad on kirjamärgid, millede kaudu Looja avaldab oma mõtteid. Iga inimene peaks püüdma tungida neis avalduvatesse saladustesse. See on meile suureks abiks jumalaküsimuse lahendamisel.

Sel tunnetusteel on palju astmeid, milledest võiks nimetada vaatlemist, tunnetamist, imetlemist, hämmastust, palveldamist jne.

Kui meie huvi on millegi kohta üles äratatud, siis algab selle vaatlemine. See maksab eriti loodusesaladuste kohta. Seda mõtleski Suur Õpetaja, kui ta ütles: „Pange tähele lilli väljal, kuidas nemad kasvavad.“ Seda on kerge öelda, aga et taimede kasvamist märgata, selleks tuleb võtta aega, tuleb avada silmad ja ikka ja jälle vaadata. Öeldakse, et on võimalik kuulda kuidas rohi kasvab. Selleks on aga pealiskaudsest jälgimisest vähe. Asja nägemine peab meid viima asja vaatlemisele. Me peame saama tähelepanijaks, uurijaks. Ainult nägemise juures on inimene enam-vähem passiivne, aga tähelepanemisel ta muutub uurijaks. Ta võtab asja, pöörab ja keerab seda. Et leida vastust paljudele küsimustele, ta asetab selle, kui vaja, mikroskoobi alla või sulatusriistasse. Ta kasutab selleks kõiki oma teadmisi. Ja ta leiab mõnelegi küsimusele vastuse.

Sellele järgneb tunnetamine. Aga mis on see tunnetamine ehk mõistmine? Selle leiame koostatud loodusteadlaste õppelausetes. Ja inimsugu on selle üle väga uhke. Kuid mõistlikum oleks olla pisut alandlikum, sest tuhandest küsimusest ootavad veel üheksasada üheksakümmend õiget lahendust. Ja need lahendamata küsimused ongi veel kõige tähtsamad. Eks see tõsiasi peagi meid eriti alandlikuks tegema?

Ja, me seisame paljude lahendamata küsimuste ees. Kõik loodusteadlased kokku, kes on iial elanud, ei ole veel suutnud täielikult selgitada aatomi olemust. Mõtelgem: isegi mitte aatomi saladust! Aastatuhandeid kestnud vaatlemise järele ei suudeta veel täna selgitada, mis on tolm. Kuidas on siis lood suuremate asjadega? Kuidas on lugu elusaladustega, kui aine küsimus on alles lahendamata? Kuidas on lood maailmaruumi saladustega? Kui palju suudame lahendada saladust jumalaküsimuse kohta, kui meil puudub mõiste inimese olemusest? Või ehk teame, kes me ise oleme? Kas oleme lahendanud selle küsimuse? Mitmed tähtsad teadlased on pidanud tunnistama, et nende suurim teadmine on, et nad midagi ei tea.

See ongi tundmine ehk arusaamine, milleni me jõuame, kui oleme õiged uurijad. Ja see tundmine viib meid imetlemisele, sest igal pool, kuhu me vaatame, me näeme imesid. Me ei saa astuda ühtegi sammu, ilma imesid nägemata. Või oleme unustanud, mis on imed? Eks imed

ole need asjad, mida me ei suuda mõista ega ära seletada? Minu mõttes on see nii.

Suurem osa toiminguid meie elus on aga alles selgitamata, seega need on imed. Ainult nende igapäevasuse tõttu on need meile mõistetavad. Või ehk oleme üldse kaotanud tunde imede mõistmiseks? See peaaegu näib nii olevat, kuid seega on inimene ainult vaesemaks saanud, sest inimesed, kes ei suuda imetleda, on vaimult vaesed.

Lapsed on täisealistest õnnelikumad, sest nad näevad imesid ja imetlevad. Aga kaugelt õnnelikum on see elutark mees, kes jõuab nägemisest vaatlemisele ja vaatlemisest tunnetamisele ja imetlemisele. Ta näeb maailma nägevate silmadega ja tunneb, et see on imede maailm. Ta märkab imet päikesekiirtes, koidu- ja hämarikupunas ning vikerkaares, mis ümbritseb taevast. Ta näeb imet piksemürinas, vihmas, rahes ja tormihoos. Ta elab kaasa imesid lindude laulus, puude kohinas ja lillede lõhnas. Temale on imeks põld ja heinamaa, mets, mäed ja orud,

„PANGE TÄHELE LILLI!“

lausikmaa ja kõrgustik, suvi ja talv, päev ja öö, päikene, kuu ja tähed. Ta näeb imet kõikjal, kuhu ta iial vaatab. Oo, kui õnnelik võib olla see inimene, kes nii võib vaadelda maailma! Imed, imed ja imed igal pool!

Ja sellele järgneb hämmastus. Sest kõikides neis imedes ilmneb piiritu tarkus ja mõttesügavus, plaanikindlus, kord, kooskõla ja sihikindlus, mis taotleb teatud kindlat eesmärki. Kõige selle taga aga avaldab end üks taevane intelligent, kes kõikidesse loodud asjadesse on asetanud oma mõtled. Kuigi me sellest tähestikust ainult vaevu võime mõne sõna kokku veerida, me siiski võime sellest lugeda, et kogu looduse taga seisab kõrge olevus, kelles on mõõtmatu armastus. Selle ühe südametuksed avalduvad kõiges selles, mis on üldse olemas. Kui see süda kord peaks seisma jääma, siis kõik maailmade täius lakkab olemast. Aga see süda tuksub ja saab tuksuma igavesti. Selle südame lööke on võimalik kuulata looduse kaudu. Kuid see õnnestub ainult hämmastunud inimesel. Ainult tema on olukorras, milles ta on unustanud iseenda ja maailma enda ümbruses, olles võimeline mõistma looduse häält. Kui tema vaatlus-eesmeks on lilleke, siis ta on saanud üheks sellega. Ta tunneb lillekese elurütmi Jumala südame lööke. Ta küsib ja lilleke vastab keelel, mida mõistab ainult selleks avatud meel. See avab temale taevariigi saladused ja selgitab talle, et Jumal on armastus.

See on lihtne, peaaegu ära kulunud sõna, aga see saab inimesele uueks seepärast, et lilleke on seda temale ütelnud. Nii vaatles Saalomon lillekesi väljal. Ta mõistis nende keelt ja võis seepärast neist kõnelda alates madalast iisopist kuni võimsate seedriteni Liibanonil. Nii kõneles ka Kristus lillekestega väljal ja mõistis nende kõnet. Need jutustasid temale taeva Isa armastusest. Kristus vormis need sõnad inimkeelde ja ütleb veel täna: „Ärge olge mures oma elu pärast... Pange tähele lilli väljal.“

Nii muutub hämmastus lõpuks palveldamiseks, kõnelemiseks Jumalaga. Selles pühamus olles omavad kõik asjad teise tähenduse. Me hindame need põhjalikult ümber. Siin me alles õpime vaatama, nägema teiste silmadega ja tunnetama teiste meeltega. Siin seisab aeg. Ruum avardub piirituks. On tunda igaviku lähedust. Ja Jumal on mõistmatult suur! Ning meie igapäevased mured? Oo, need on märkamatult väikesed! Seepärast: „Ärge olge mures oma elu pärast... Pange tähele lilli väljal!“ Vaadake ja ärge muretsege!

Andmetel M. B.

Joosepi ajast

Uks haaravamaid lugusid, mis juba lastena meie meeli köitis, on Joosepi elulugu; tema vangipõli Egiptuses, tõus suure riigi valitsejaks, kohutamine vendadega ja lõpuks kogu Jakobi pere toomine Egiptusesse.

Kas on see ainult ilus muinasjutt, või on tõesti ajaloos olnud säärane juhtumus. Kui Piibel on tõsi, siis peab ta ka kooskõlastuma ajaloo. Kas on Egiptuse ajaloos andmeid heebreallase Joosepi valitsemisest? Kas Egiptuses asus kord iisraeli rahvas, kes oli eelistatud seisukorras? Ja kas toimus selle rahva põgenemine vaaraode maalt?

Tõsi on, et nii kaugest minevikust on säilinud vähe tõendusid. Kuid ka Piibel ise ei nime- ta Joosepi-aegse vaarao nime. Seega ei anna kumbki allikas meile vastavate sündmuste kohta täielikke andmeid. Me peame leidma need teiste sündmuste kaudu.

1. Kun. 6, 1 on öeldud, et Saalomon algas Jumala templi ehitamist oma valitsemise neljandal aastal ja see oli 480 aastat pärast Iisraeli rahva põgenemist Egiptusest.

Uuemate uurimiste alusel langeb Saalomoni neljas aasta, võrrelduna Egiptuse ja Asüüria aja arvamisega, aastasse 966 e. Kr. Iisraeli lahku- mine Egiptusest pidi seega toimuma aastal 1446.

Omades selle aastaarvu, võime teada saada ka teised vajalikud arvud. 2. Moos. 12, 40 on öeldud: „Iisraeli laste elamise aeg, mis nemad Egiptuses elanud, on nelisada ja kolmkümmend aastat.“ Septuaginta järgi kõlab see salm järgnevalt: „Iisraeli laste teekäimise aeg, kui nad reisisid Egiptusemaal ja Kaananis, oli nelisada kolmkümmend aastat.“ Sellesse ajajärku on seega arvatud kogu Iisraeli rahva rännaku aeg, alates Aabrahami tulekust Kaananisse ja lõpetades Iisraeli rahva põgenemisega Egiptusest. Sellega ühtub ka Pauluse ütlus Kal. 3, 17, nimelt neljasaja kolmekümne aasta algust tähistas seaduse tegemine Aabrahamiga tema töötatud maal saabumisel, ja lõppu — käsuandmine Siinail, mis toimus Iisraeli põgenemise aastal. 1. Moos. 12, 1—4; 2. Moos. 19, 1. Kuna Iisraeli väljäreändamine Egiptusest oli aastal 1446 e. Kr., siis pidi Aabrahami saabumine Palestiinasse aset leidma aastal 1876 e. Kr.

Aabraham oli Palestiinasse saabumisel 75-aastane. 1. Moos. 12, 4. Kui Iisak sündis, oli Aabraham saja-aastane (1. Moos. 21, 15), seega see juhtum pidi olema aastal 1851. Kui Iisak oli kuuekümne-aastane, sündis Jakob (1. Moos. 25, 26), seega aastal 1791. Sada kolmkümmend

aastat hiljem toodi iisraeliidid Egiptusesse ja Jakob astus vaarao ette. 1. Moos. 47, 9. See sündmus toimus aastal 1661. Samal ajal oli Joosep kolmekümneühedeksa-aastane; sest kolmekümne-aastaselt ta toodi esmakordselt vaarao ette seitsme viljarikka aasta algul. 1. Moos. 41, 47, Jakobi saabumisel Egiptusesse olid aga need seitse aastat möödunud ja samuti ka juba kaks nälja-aastat. 1. Moos. 45, 6. Joosep suri kui oli vana sada kümme aastat. 1. Moos. 50, 26. Seega Joosepi surm pidi olema aastal 1590 e. Kr.

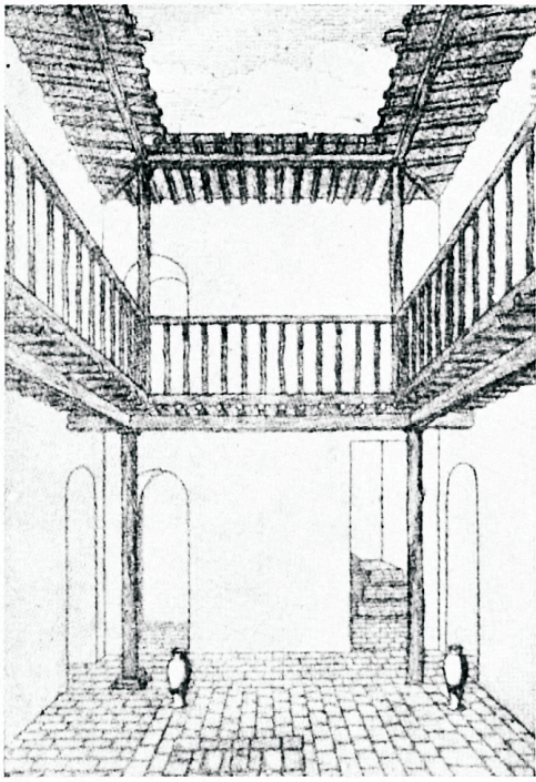
Meil on nüüd teada piiblikud aasta-arvud ja võime pöörduda ajaloo poole.

Kuna Jakob tuli Egiptusesse aastal 1661 e. Kr., siis langeb see ajajärgule, kus Egiptus oli hyksoste okupatsiooni all. Hyksosed olid sisse tunginud Aasiast; nad vallutasid Egiptuse ja valitsesid seal umbes aastast 1750 kuni 1570 e. Kr. Enne hyksoste sissetungi oli Egiptuses olnud õitse-aeg läänivalitsuse ajastu 12. dünastia all. Seda aega nimetatakse Egiptuse ajaloos keskmiseks riigiks, millest on järele jäänud rikkalikult materjale ajaloole. Aruanded ja kirjandus võimaldab saada ülevaatliku pildi Egiptuse tollest ajajärgust.

Nagu öeldud, hyksoste ajast pole meile täpset pilti. Siiski leiavad Piiblis jutustatud kombed ja nimed kinnitust ajaloolistest andmetest, mis on olemas ajast enne ja pärast hyksoseid.

Kui Joosep oli surnud ja Iisraeli rahvas suurenemas, räägib Piibel, tõusis uus kuningas, kes ei tunnud Joosepit. Kes oli see uus kuningas? Kuna hyksosed valitsesid Egiptuse üle Niiluse delta poolt, tõusid Lõuna-Egiptuses mehed, kes alustasid võitlust vabaduse eest. Ahmos I ajal (1573—1560), kes oli võimsa 18. dünastia rajaja, aeti hyksosed lõplikult tagasi Aasiasse, kust nad olid tulnud. Hävitades kõik, mis oli ühenduses hyksostega, krooniti Ahmos I valitsejaks Egiptuse üle, ja temas võimegi näha uut kuningat, kes ei tunnud Joosepit. Egiptlased harilikult jätsid andmeid ajalukku oma vahvatest tegudest. Aga neile polnud vist meeltemööda jätta aruanne ajast võõraste valitsuse all. Keegi ei hoolitsenud andmete eest, mis kirjeldasid seda aega, ja need hävisid. Nii jäi Egiptuse ajalukku sellest ajastust puhas lehekülg ja seepärast pole ka midagi säilinud iisraeliitidest Egiptuse ajaloos.

Uks asi on siiski säilinud meie päevini ja see on teade kogu maa müügist kuningale. Andmed näitavad, et väga vanal ajal oli vähemalt osa põllumaast vaarao omandus. Aja jooksul aga nõr-

Elamu Aabrahami ajast (20. sajand. e. Kr.), välljakaevamiste andmeil rekonstrueeritud Briti muuseumi poolt

genes keskviim ja nii sai maa kohalikkude valitsejate omanduseks. Kui Joosep ostis maa omanikelt uuesti tagasi riigile, nagu räägib Piibel, siis ta elustas vana korda.

Ajalugu teatab ühest tähtsast faktist, et kui 18. dünastia sai valitsuse enda kätte ja tal õnnestus ära ajada hyksosed, siis oli kogu maa riigi omandus, välja arvatud preestrite maa. Seega leiab kinnitust tõsiasi maa ostmisest vaaraole Joosepi ajal, millest räägib Piibel.

13. dünastia ajastul, mis oli enne hyksoste aega, algasid Egiptuses segadused. Tõusid kohalikud valitsejad, kes isekeskis võitlesid ja seega riigi sisemist jõudu nõrgestasid. See valmistas teed hyksoste sissetungile, kes hiljem said valitsejaks üle kogu Egiptuse. Kes nad täpselt olid ja kust nad tulid, pole teada. Ka ei ole palju teada nende valitsemisest, sest sel ajal ei peetud aruandeid, või need kõik on läinud kaduma. Teada on vaid üksikute valitsejate nimed; nende valitsemise kestvusest, nende korraldustest ja tegudest puuduvad andmed. Väga raske on midagi kindlaks määrata selle ajastu kohta Egiptuse ajaloos. Rohkem andmeid saab juba ajastust, kui egiptlased hakkasid maha raputama võõrast iket.

Meie teame vaid, et hyksosed olid väga tublid sõjamehed. Nad ehitasid kindlustusi tugevate müüridega. Nad õpetasid ka egiptlasi sõjaliselt, tuues sinna maale teadmisi hobuste ja sõjavankrite kasutamisest. Kuigi nad olid võõrad Niiluse maadel, kohanesid nad varsti Egiptuse kommetega ja valitsesid maa üle kui tõelised

Egiptuse vaaraod. Algul nad kindlustasid end Niiluse deltas, ehitades võimsa sõjalaagri Avarise, mis jäi nende peakorteriks, ja sealt nad varsti levisid üle terve Egiptuse.

Hyksoste ajastu langeb ühte Iisraeli rahva viibimisega Egiptuses. Sõbraliku aasia „karjasekuninga“ valitsemise all, kes võis kord olla ka heebrea usuisade naabriks Kaananis, võis Joosep kiiresti tõusta seisukohale, kus ta juhtis terve riigi elu. Nõnda oli Jakob Egiptuses teretunud ja talle anti parim maa. Hyksoste kõrgema rahva sõrmustel, mille kivi oli sitikakujuline (scarabeus), leidis sageli sõna Jacob-el ja Jacob-baal. Võimalik, et usuisa Jakob oli hyksoste keskel lugupidatav mees, kelle järele pandi siis ka nimed. Võib ka olla, et hyksosed kuulusid samasse semiidide rassi, kuhu kuulusid heebrealased.

Hyksoste ajastu kohta tähendab Moret: „Üldiselt võttes sai kuninglik autoriteet hyksoste läbi veel suuremaks... Printsides perekonnad kadusid; terve Egiptus sai „vaarao põlluks“, mitte kunagi muul ajal pole maa olnud nõnda täielikult kuninga käes, kui just Uue Riigi alates.“ *The Nile and Egyptian Civilization*, lk. 291.

Sama ajajärgu kohta ütleb Breasted: „Maa, mis kuulus nüüd täielikult kuningale, hariti kuninga pärisorjade poolt... Näiteks kuninga varanduste hindamisel kõik maa ja muu kuninga omandus, välja arvatud templitele kuuluv osa, arvestati Valge Maja (Egiptuse varakamber) registrisse.“ *A History of Egypt*, lhk. 237.

Enesetundmisest

(lhk. 115 järg)

iga taevakeha lendaks ringi nagu lind, siis oleks varsti kõik varemeis. Samuti on see inimlikus seltskonnas. Kus inimestel puudub enesevalitsemine, seal hävib elu. Inimene peab arvestama seda, et ta ei ole üks maailmas ega või teha kõike, mida ta soovib. Kes seda ei taha õppida, see puruneb lõpuks paljude kokkupõrgete tagajärjel, nii et ta ei saa üldse enam edasi. Kes laseb ennast püsivalt minna allamäge ega oma enese üle võimu, see seisab varsti üksi ja keegi ei taha temaga midagi tegemist teha. Seltskond eraldab niisuguse inimese endast, nagu veri teeb seda iga võõrkehaga, mis sinna satub.

Elu vajab rohkesti niisuguseid inimesi, kes suudavad valitseda eneste üle, sest enesevalitsemine on inimeses jumalikuks valvuriks, mis ei luba tõusta ega maad võtta sellel, mis on kõlbmatu. Tark mees Saalomon annab järgmise ilusa otsuse nende tugevate inimeste üle, kes suudavad endid valitseda: „Kes on rahulik, on suurem kui sõjakangelane; ja kes suudab valitseda oma himu, on suurem kui linnavalitseja.“

R. V.

Lunastuse ettetähendus

Teenistus pühamus

Eelmises numbris käsitasime 2300 aasta pikust perioodi, mis oli kõige pikem prohvetlik ajajärk ja mis ulatus kuni 1844. aastani. Asja kordamiseks toome ka käesoleva artikli juurde 2300 aasta diagrammi.

Kui need 2300 aastat lõppesid 1844. aastal, siis pidi sellel ajal algama üks eriline aeg. Prohvet Taniel kuulis ingli ütlust selle kohta järgnevalt: „Kuni kaks tuhat kolmsada öhtut-hommikut mööda saavad, siis peab pühamu saama õigeks tehtud.“ Tan. 8, 14. Pühamu „õigeks tegemine“ on mõnes teises tõlkes ja algkeeles nimetatud „puhastamine.“ Millest tuleb siis pühamut puhastada ja mis on pühamu? Vaatame kohe.

Pühamu tähendab templit. Jumal vanasti käskis Moosesel ehitada templi taevase eeskujul. Nii on siis ka taevas tempel. Eebrea raam. 8. ptk. 1.—5. loeme: „Aga see on peatükk neist asjust, mis räägitakse: Meil on niisugune ülempreester, kes istub paremal käel suure aujärje peal taevas kui pühade asjade ja tõsise telgi ameti teener, mis Jumal on üles ehitanud ja ei mitte inimene. Sest iga ülempreestrit pannakse ohverdama andeid ja ohvreid; seepärast läheb ka sellesinasele midagi tarvis, mis ta võib ohverdada. Sest kui tema nüüd maa peal oleks, ei ta siis oleks preester, seepärast et on preestrid, kes käsu järele ohverdavad, kes taevaste asjade märgi ja varju juures teenivad, nõnda kui Jumalast Moosesele öeldi, kui ta pidi valmistama telgi.“

Mis oli ja tähendas maine tempel, seda leiame Eebrea raam. 9. ptk. 7—12: „Aga teise

(paiga) sisse läks ülempreester üksi üks kord aastas, ei mitte ilma vereta, mis ta ohverdada oma ja rahva rumaluse eest, millega Püha Vaim andis teada, et pühade asjade tee veel ei olnud avalikuks saanud, nii kaua kui esimene telk alles seisis. See oli ettetähendamine... Aga Kristus on tulnud kui tulevaste heade asjade ülempreester ja ühe suurema ja täiema telgi läbi, mis ei ole kätega tehtud.“

Seega maine tempel ja teenistus templis oli ettetähendus taevase templi peale. Ka maises templis oli teatav pühamu puhastamine. Et sellest küsimusest aru saada, selleks uurime veel teenistusviise templis.

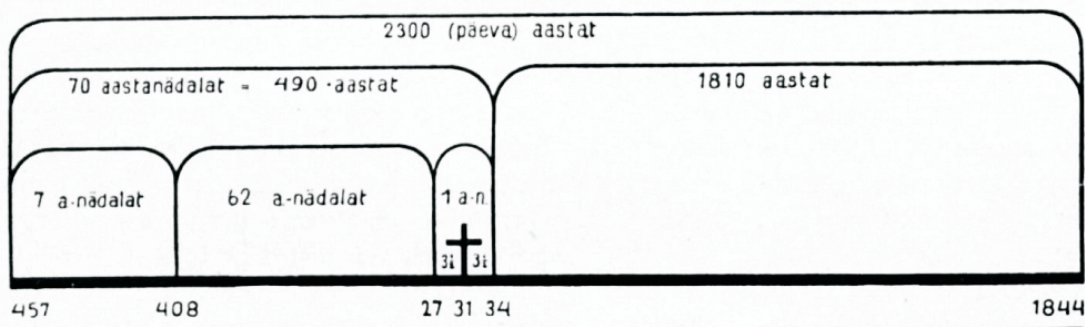
Teenistus maises templis oli kahes osas, vastavalt templi jaotusele. Tempel oli jaotatud kahte ossa, ja neid nimetati püha paik ja kõige püham paik. Esimeses osas — pühas paigas asus seitsmeharuline küünlajalg (täendus Püha Vaimu valgusele), laud ettepanemiseleibadega (täendus Jumala sõnale kui eluleivale), ja suitsetamise altar (täendus palvele Kristuse kui alatise eestkostja poole).

Teine osa templit oli vaheriidega lahutatud ja nimetati kõige pühama kspai gaks, kus oli laegas Jumala poolt kirjutatud kümne käsuga. Laeka kaant nimetati äralepitamiskaane ehk armuaujärjeks, kus kaks kuldset inglit väljasirutatud tiivul vastamisi olles alla kaanele vaatasid. Äralepitamiskaan kujutas Jumala aujärge, käsk Jumala riigi valitsemise põhiseadust.

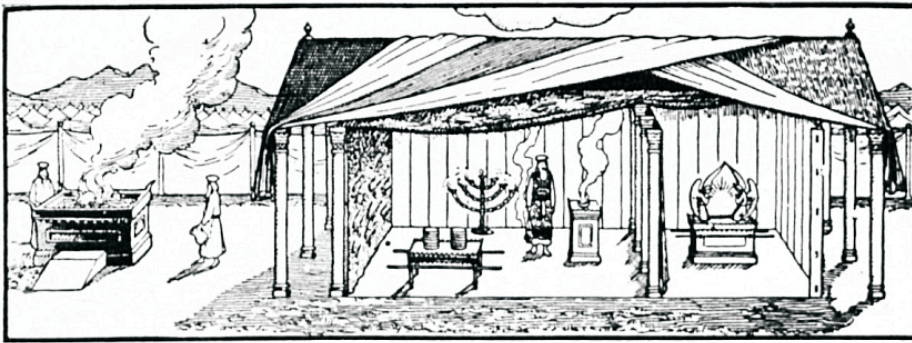
2. Moos. 25, 22. loeme Jumala ütlust seaduselaeka peal asuva äralepitamiskaane kohta:

„Ja sinna tahan ma sinuga ühte tulla ja äralepitamiskaane pealt kahe keerubi vahelt, mis tunnistuselaeka peal on, sinuga rääkida kõik, mis ma tahan sulle käskida iisraeli laste õpetuseks.“

Päevast päeva ohverdati templi eesõues ohvrialtaril ohvriloomi, mida patused ja süütnustajad sinna tõid. Patune, tulles oma ohvritallega, tunnistas oma süü üles, pannes käed looma pea peale. Siis pidi ta ise looma tap-

Siin on kujutatud prohvetlik ajajärk — 2300 aastat. See aeg algas 457. a. e. Kr., nagu ette kuulutatud (Taan. 8, 14; 9, 24—27.). Sellest ajast on määratud 70 aastanädalat Juuda rahvale. 69 aastanädalat on Messia tulekuni. Kristus ristiti ja algas oma tööd 27. a. p. Kr. Viimase aastanädala keskel, 31. aastal, löödi Kristus risti. Pärast seda apostlid kuulutasid 3½ aastat üksnes juutidele. 34. aastal kästi minna paganate juure ja sellega lõppes juutide armu-aeg. Pärast 70. aastanädalat ehk 490 aastat on veel 1810 aastat prohvetlikust ajajärgust. Nii need 2300 aastat ulatavad 1844. aastani.

Pühamu Iisraelis. Pühamu (templi) ümber oli eesõu. Seal asus ohvrite põletamise altar ja pesemisriist. Pühamu ise koosnes kahest ruumist: püha paik ja kõige püham paik. Pühas paigas oli laud leibadega, seitsmeharuline küünlajalg ja suitsuohvrialtar. Kõige pühamas paigas oli seaduselaegas, mille sees oli kümme käsku ja mille kaane peal seisid kuldsed keerubid. See pühamu oli lunastusplaani kujutamiseks ja selgitamiseks.

ma ja mõtlema, et nõnda oleks tema ise pidanud karistuseks surema, kuid Jumal on annud ohvritalle vahetalituse-teenistuseks seni kui töötatud Messias tuleb ja lõpetab tapa- ja roahvri.

Preestrid olid patuse vahendajad. Olenedes ohverdaja isikust ja süüst, nad kas sõid ohvri liha ja viisid seega ohverdaja patud pühamusse või kogusid otse ohvri looma verd kausikesse ja viisid seda templi esimesse ossa — pühasse paika, riputades seda suitsetamisealtari sarvedele ja vaheteki poole. See tähendab, et inimene, olles käsust üle astunud ja surma teeninud, saab andeks, kui usub Jumala Talle, kes pidi minema oma verega, oma viie haavaga taevasesse templisse. Nõnda kanti, piltlikult öeldes, iga päev rahva pattusid templi pühasse paika preestrite poolt. Patud vajasis andestamist, ehk teiste sõnadega — pühamu pidi saama puhastatud pattudest, mida sinna oli toodud iga päev, välja arvatud ainult üks päev.

Seda ühte eripäeva nimetati äralepitamise päevaks. See oli kirikliku aasta viimasel päeval, või nii kuis öeldakse 3. Moos. 16.: „Seitsmenda kuu kümnendal päeval“. Kümme päeva enne seda anti kogudusele pasunate helil teada, et äralepitamise päev ligineb, ja kutsuti rahvast ettevalmistusele. Äralepitamise päeval ülempreester läks kõige pühamasse paika.

Kõige pühamas paigas olles ülempreester riputas kaasa toodud ohvriverd äralepitamise kaanele iisraeli laste pattude pärast. Sellega puhastati pühamat pattudest, mis, piltlikult kujutades, sinna oli kantud aasta jooksul.

Rahvas aga oli kogunenud templi ümber ja ootas põnevusega ülempreestri tagasitulekut. Ülempreester tuli tagasi ja tõi patud enesega kaasa, ja siis pani ta need patud ohvrisiku pea peale, keda siis kõrbesse hukkuma kihutati. Sellega oli pühamu ja rahva õigeks tehtud

ja võis uue julgusega alata uut aastat. — Lugege 3. Moos. 16. ptk.

Patustikk, keda aeti kõrbe, kujutas saatana kui patustamisele avatlejat ehk meelitajat, kes ka kord saab olema tulejärves ja hukkuma, nagu räägib Ilmutuse raam. 20. ptk.

Äralepitamise päev oli Iisraeli pühalik kohtupäev. Iga inimese elu katsuti läbi sel päeval: kas iga patt oli üles tunnistatud, kas patud olid andestatud; kas patud olid aasta jooksul templisse kantud, et nüüd neid lõplikult kaotada. Kes ei olnud selle päevani täiel määral kahetsenud, nende kohta loeme 3. Moos. 23. 28. 29.:

„See on äralepitamise päev, et teie eest äralepitamist tehakse Jehoova, teie Jumala palge ees. Sest iga hing, kes ei vaeva ennast seltsamal päeval (s. t. ei kahetse), see peab oma rahva seast saama ära kaotatud.“

Nõnda oli äralepitamise päev Iisraeli iga-aastane järjekorraline kohtupäev, aga see oli ka ettetähendus taevase templi, pühamu, puhastamisele ja maailma kohtupäevale. Eebrea raam. 9. 23. 24. loeme: „Seepärast oli tarvis, et taevallikkude asjade [järele tehtud] märgid nendega pidid puhtaks tehtama, aga taevaseid asju endid peab paremate ohvritega kui nendesinastega puhastatama. Sest Kristus ei ole läinud mitte sinna pühamu sisse, mis on kätega tehtud, mis oli tõsise pühamu ettetähendamise, vaid sinna taeva [pühamu] sisse ennast näitama Jumala palge ees meie eest.“

Loetud kirjakohdadest peame tegema järelduse, et Kristus meie ülempreestrina taevases templis toimib kord teatavat arupidamist ehk kohtupidamist inimsoo üle, ning seda tegevust nimetame Piibli järele pühamu puhastamiseks.

Taevase pühamu puhastamine meie pattudest algas Taanielile öeldud teate järele 2300 aasta lõpul ehk 1844. aastal. Nagu Piiblis ette kuulutatud, nii on taevase kohtupidamise ajal tulnud maailma peale iseäralised sündmused ja olukorrad. — On alanud lõpuaeg; on alanud kohus taevas.

Taevase templi puhastamisel ehk maailma kohtupäeval katsutakse iga inimest üksikult läbi eluaruannete põhjal, mis Jumala ees olemas, kas oleme Kristuses lepitatud või mitte. Nii kui vana Iisraelile pühamu puhastamise päev oli suureks paastu- ja läbikatsumispäevaks, samuti elab inimsugu praegu ülitähtsal ajajärgul, kus igaüks peaks oma elu läbi katsuma, kas ta on

Kuidas lapsi keelata

On olemas palju väikesi sõnakuulmatuid lapsi peamiselt sellepärast, et neid on lastud sõnakuulmatust harjutada. Väikesele lapsele lubatakse palju, täidetakse tema soovid, vabandades sellega, et ta on ju nii väike. Laps sirutab käe isa prillide järele, ema ütleb: „Ei tohi, need on isa prillid,“ ja isa vastab: „Las ta võtab pealegi, mis ta neile ikka teeb, ta on ju nii väike!“ — sellega on lapsel lubatud sõnakuulmatust harjutada. Pole siis ime, et laps ei pane tähelegi ema keelde ega käske. Või jälle laps võtab taldriku ja ema ütleb: „Ei tohi! see pole lapse mänguasi“, ja kui laps karmjuma hakkab, siis ema jätab taldriku lapse kätte. Vanemad loodavad siin, et laps on noor ja rumal, kui targemaks saab, eks siis kuule sõna. Vanemad aga ei mõtle sellele, et laps saavutab sõnakuulmatuse harjumuse, millest hiljem on raske ja mõnel juhul isegi võimatu vabaneda, olenedes vanema mõjust.

Lunastuse ettetähendus

Kristuses kui tõelises ohvritalles teinud lepituse, et Kristus kui ülempreester võiks kosta tema eest. Kui Kristus on oma ülempreesterliku töö lõpetanud, siis on ka iga inimese saatuse igaveseks otsustatud. Selle aja jaoks on öeldud: „Kes teeb ülekohut, tehku veel edasi ülekohut... aga kes on õige, olgu veel edasi õige, ja kes on püha, olgu veel edasi püha. Vaata, ma tulen peal!“ Ilm. 22, 11. 12.

Vanasti hoiatati rahvast äralepitamisepäeva eel; seda tehti pasunapuhumisega. Ka meie ajal kõlab hoiatussõnum. 1844. aastal, millal algas taevaliku kohtu aeg, algas ka Kristuse tuleku kuulutamise, s. o. adventkuulutuse kui meie aja erikuulutuse.

Lõpuaja kuulutuse põhijooned on kuulutatud Ilmutuse raamatus 14. ptk. 6. ja 7. s.: „Ja ma nägin ühe teise ingli keset taevast lendavat, sel oli igavene evangeelium, et ta pidi seda kuulutama neile, kes elavad maa peal, ja kõigile paganatele ja suguharudele ja keeltele ja rahvas-tele, ja ütles: „Kartke Jumalat ja andke temale au, sest tema kohtu tund on tulnud, ja kumardage seda, kes on teinud taeva ja maa ja mere ja veeallikad.“

Meie ülesanne on seda prohvetikuulutust mõista ja kuulutada. Jumal on ilmutanud selle asja Taanielile ja Johannesele selleks, et lõpuaja inimesed teaksid ja mõistaksid aja tähtsust, milles nad elavad, et ei oldaks teadmatutes oma Issanda, Lunastaja tulemises. Jumal ei taha, et keegi peaks hukkuma, vaid ta tahab, et igaüks, kes usub tema sõna ja armunõu, peab saama õndsaks ja Õnnistegija tulekul pärima igavese riigi.

Ed. Mägi.

Kui käsk või keeld on antud, siis peab ka valvama selle järele, et see täidetakse. Kui ema lapsele ütleb: „Pane uks kinni!“ ja kui laps käsule tähelepanu osutamata oma mänguasjade juure sammub ja ema siis ukse ise kinni paneb, siis toimib ta vääriti. Kui käsk on antud, siis peab kas või lapse käest kinni võttes ja teda ukse juurde viies, lapse oma käega ust kinni pannes, teda veendumusele viima, et peab sõna kuulama.

Mõni laps peab päeva jooksul nii palju keelde ja käske kuulama, et seda suurt koormat tundes sõnakuulmatusega protesteerib. Need keelud ja käsud antakse sageli, mitte niivõrd lapse kasuks, kui oma mugavuse säilitamiseks või lihtsalt mõtle- matuse pärast. Üks isa närveeris väga oma lapse elavuse pärast ja ütles alati lapsele: „Mis sa siin alati ringi jooksed, eks seisa ka vahel paigal.“ Ja kui see isa tõrelemistega ning karistustega oma lapse nii kaugele sai, et laps õnnelikumas kujut- luste maailmas vaikselt istus, siis käratas isa: „No mis sa seal alati istud, eks liigu ka vahel ringi.“

Laps oma iseloomult on juba niisugune, et ta oma nina ja näpud igale poole topib. Ja halb olekski, kui ta seda ei teeks. Säärane käitumine tähendab ainult seda, et laps õpib; kui ta asju ei puutuks, siis jääb tal õppimisvõimalus ära. Mitte ümbrusest eemalolemine ei õpeta last, vaid ümbrusega kokkupuutumine teeb seda. Sellest ei pea ka mitte järeldama, et laps tohib kõike puutada, vaid see tähendab ainult seda, et peame keelde vähendama. Meie võime vähendada keelde seega, et kõrvaldame lapse lähemast ümbrusest asjad, mida on võimalik kõrvaldada, kuni laps on jõud- nud easse, mil omab rohkem enesevalitsemist ja mil on võimalik temale seletada, põhjusi anda. Ka võime keelde vähendada seega, et mõtleme enne ja siis keelame. Mõtleme sellele kas keeld on ots- tarbekohane ja õigustatud. Me peaksime juba ette teadma, kas anname lapse palvetele ja mangu- mistele järele või mitte. Kui järele anname, siis on parem üldse mitte keelata, ja väldime seega või- maluse olla sõnakuulmatu. Õigustatud otstarbe- kohastest keeldudest peame aga järeleandmatult vankumatult kinni pidama. Kui lapse iga sammu saadavad sõnad, nagu: ei tohi, ära mine sinna, ära tee seda, tee seda ja tee teist, siis on lapsel raske olla sõnakuulelik. Kui aga keelde ja käske on ots- tarbekohaselt vähe, siis õpib laps neid austama. Lapses areneb siis veendumus, et kui ema ja isa juba keelavad, siis peab see midagi tõsist ja õiget olema.

Me võime lapse sõnakuulmisele kasvatamist ker- gendada veel seega, et käskude asemel esitame lap- sele eeskuju ja soove. Mitte „pane uks kinni“, vaid „uks pannakse kinni“ või „meie paneme ukse kinni“. Mitte „tõsta paber maast“, vaid „tuba on ilusam, kui paber maas ei ole“, mitte „mine too mulle laualaekast niiti“, vaid „ema vajab niiti“. Mõnel juhul, näiteks paberi ärakoristamise puhul, peab vast jällegi, kas või lapse käest kinni võttes lapse käega paberi maast koristama. Siin ei ole laps ainult käskude täitja, vaid temal on võimalus antud olla täiskasvanute sarnane, või abiline. Laps armastab järele aimata täiskasvanuid, ta armastab tunda end abilisena, täisväärtusliku perekonna- liikmena.

Õ. P.

Perekond — elu alus

Perekond on elu alus juba seetõttu, et ta sünnitab ja kasvatab järeltulijaid. Isa ja ema hoolitsevad lapse heaolu ja arenemise eest. Siin võivad olla ka erandid, kuid üldiselt peab tunnistama, et kusagil mujal ei saada noort maailmakodanikku kohelda paremini kui just perekonnas.

Lapse väanne ja kõlbeline arenemine ei ole mitte väikese tähtsusega. Ka selles etendab suurt osa perekond. Väikelapsele on esimesed kasvatajad — vanemad. Hiljem aga tulevad juure teised kasvatuslikud tegurid, nagu kool, sugulased, mängukaaslased, tänav oma mitmesuguste sündmuste ja piltidega, raamatud jne. Kõik need on üsna suure mõjuga, aga üle nende kõikide seisab perekond. Seal omandab laps esimesed muljed ja mõjundid. Kodused asjad, inimesed, kodu lähem ümbrus — need kõik avaldavad lapsele jääva mõju. Laps näeb kodus alati ühesuguseid eeskujusid, ning teadlikult või alateadlikult õpib ta tundma elu. Igavesed põhialused kõigele sellele, mis on õige ja hea, kujunevad lapses kõige paremini perekonna keskel. Virkus, lahkus, kohusetunne, põhjalikkus, usaldatavus ja muud voodused, mis on elus hädavajalised, neid sisendab lapsesse perekond.

Perekond on inimese esimene seltskond. Seal ta õpib tähele panema teisi, valitsema enese üle ja kohanema teistega.

Heas perekonnas inimene areneb nii, et ta võib täita oma kohuseid suures inimperes ja olla õnnelik teiste seas. Elu ülalpidamine ja materiaalsete vajaduste kindlustamine lahutavad noore inimese perekonnast, ja seda selleks, et panna alus uuele perekonnale. Tema poolt rajatud perekond on tema eelseisva elu kindlaks aluseks.

Perekonnas leiab naine endale parima ja loomulikema tööpõllu. Seal ta on mehe elukaaslane, hoolikas lapse ema, ustav ja kindel kaitse kõigile perekonnaliikmetele, üldse perekonna ülesehitaja. See on tema igatsetuim ja armsaim tööpõld, ja siin ilmneb tema isiksus. Sel määral kuidas ta kujundab, annab ja hoiab, saab ta ka ise osa sellest rikkalikust õnnistusest. Ohverduda teistele, kaasa tunda ja võimalusi luua, kõike seda võtab ta oma kohuseks.

Ka mehe mõju ulatub väga kaugele perekonnas. Mees on perekonna heaolu alustugi. Mees teab, et ta peab hoolitsema perekonna eest, ja see teadmine suurendab ja kinnitab tema vastutustunnet, ergutab püüdlust ja kasvatab jõudu.

Mõeldes oma naise ja laste peale ta võtab kokku oma jõu. Seeläbi ta vääristab oma tööd ja tihti viib läbi suuri asju. Kui palju saab tehtud mitte töö enese pärast, ka mitte kohusetunde pärast, vaid just armastusest omaste vastu. Mitte harva ei teki mehes hea rahuldustunne, kui ta võib muretseda perekonnale mitte üksnes ainelikku ülalpidamist, vaid ka võimalikke mõnususi. Perekond on mehele tugevaks mootoriks, suureks jõuallikaks.

Nii mõnigi kord koju tulles mees on väsinud, närviline ja tusane. Siis on perekond temale rõõmustajaks ja kodu kohaks, kus maitseda rahu ja puhkust. Ta unustab seal välismaailma ja naudib rahu. Kui on puhkepäev, on kogu perekonnas ülendav olek — vanemate ja laste südamlilik ühendus kõnelustes ja toimingutes. Kõik see vajub sügavale südamesse, äratav seal ilusaimad tunded, annab tõuke suuremale tegevusele ja saab tugevaks ühendavaks jõuks. Siin jääb tõeks see asjaolu, et mida mees on oma ülesandele ja elukutsele, mis ta teeb või ei tee, see kõik on kui juur, mis ulatub sügavale tema perekonna ellu.

Perekonnas tihti elavad mehe või naise vanemad või teised sugulased. Nad kõik kasvavad ühel ja samal juurel, neis voolab üks veri. Oma kooselu tõttu on nad lahutamatu üks perekond.

Olgugi, et mitte alati ei saada läbi arusaamatusteta, siiski tunneb iga liige perekonnas kaitstud olevat; perekond on igale oma liikmele kaitse ja kindlus seesmiste ja väliste hädootude vastu.

Riik ja perekond seisavad kõige lähemas ühenduses, nagu üksikud rakukesed on ühenduses ja moodustavad taime või loomse organismi. Iga rakuke elab küll oma elu, kuid samal ajal nad kujundavad ka kooselulise terviku. Nii etendab ka perekond suurt osa nii üksik isiku kui riigi saatuses. Iseloomustavad on Pestalozzi sõnad: Perekond, sa kõlbluse ja riigi alus!

Õhtu ürgmetsas

On saabunud õhtu. Loojuv päike paistab hõõguvais värves, kuldab metsi ja paneb jõe hiilgama nagu vasttahatud mõõga. Papagoide parved siirduvad käratsedes läände. Metsas kõlavad paljude lindude hääled. Siis heliseb misjonikell. Terve küla koguneb õhtupalvusele, et päeva väarikalt lõpetada palve, piibliuurimise ja lauluga. Koosolekult tulles on päike kadunud juba kõrgete metsaseinade taha. Selajal kui ravime haigeid, meie kohal hõõguvad pilved loojuva päikese mitmevärvilises vastuhelgis. Nende kuld muutub kollaseks, oranziks, siniseks ja halliks. Lühikese videviku järele algab järsku troopikaöö. Tähed säravad nii selgelt ja lähedal nagu kodumaal pakaseil talveõhtuil. Putukate ja loomade hääled metsas valjenevad, hakkab sädelema kirjude jaanimardikate ilutulestik, sajad kirjud tulipunktid tormilises ringmängus.

Misjonimaja suures elutoas põleb petrooleumilamp, levitab oma mugavat valgusringi üle pika laua ja valgustab puust seinu, mil ripuvad indiaanlaste maskid, relvad, sulgehted ja pildid. Õhtueine on ammu lõpetatud. Me vestleme. Minu naine teeb käsitöid või parandab pesu. Meie tütar mängib kampa-tütrukutega, kes nagu tütred elavad majas ja aitavad minu naist.

Kõikjal külas paistavad hüttidest tuled. Laagritule ümber istuvad metslased ja jutustavad. Vastavalt jutustuse sisule nad vaikivad või pahvatavad naerma, mis lõpeb uluva, venitava tooniga. Teised istuvad salkadena koos ja kordavad koolis õpitut, või laulavad, see on üks nende lemmikajaviiteid.

Üks kampahääl hüüab pimedusest: „Vend, kas me võime tulla üles sinu juure?“ Tosin või rohkem kampasid tuleb trepist üles. Nad tere-tavad ja istuvad ristjalu seinu ääre põrandale. Metslaste viisakusreegel keelab otsekohe küsida, mida nad soovivad. Vaadeldakse üksteist vastastikku mõni minut. Siis algab vestlus nagu juhuslikult mõne märkuse või küsimusega. Minu külalised ütlevad, nad on tulnud pilte vaatama. Nad mõtlevad sellega illustreeritud ajalehti minu kodumaalt.

Algul metslane ei mõista pilte. Ta pöörab neid siia-sinna nagu peitepilte. Aastaid meie juures olnud tunnevad neid otsekohe ja seletavad teistele. Kerkivad paljud küsimused, tehakse märkusi: Millised naljakad riided on valgetel naistel, kuidas nad saavad kummardada, nii et seejuures nende suured kübarad peast ei lenda. Kuidas saab auto joosta, kui ta on tehtud elu-

tust rauast? Kas minu kodumaal on tõesti naisi, kes on nii peenikesed ja pikad nagu need siin moelehel? Kas pildil kujutatud õlgkübarad on tehtud või kasvavad nad kuskil? Nüüd on pildid läbi läbi vaadatud; üks naine ütleb, ta soovib heameelega kuulata „laulvat karpi“.

Nüüd on grammofon järjekorras. Mida suurem kära, seda ilusam on metslaste mõiste järele muusika. Vilistamine ja viiksumine aparaadi üleskeeramisel, mis ei ole eriti hästi õlitatud, leitakse olevat ilusam kui Beethoveni sümfooniad ning kõik jäljendavad seda võimalikult täpsalt.

Sageli külastab meid mõni täiestimetslane sisemaalt. Ta peab siis tundma õppima ka misjonimaja imet. Talle seletatakse ja kinnitatakse ausõnaga, et see, kes „karbis“ karjub, ei ole inimene, veel vähem — vaim. Olen „karjuva ime“ tihti avanud ja lasknud indiaanlasi sisse vaadata.

Meil on aga veel suuremaid imesid. Ühe avastasid metslased järgnevalt. Seisin ühel õhtul oma majas ja hoidsin elekter-taskulampi käes, kui üks pealik sisse astus ning minuga rääkima hakkas. Kõneluse kestel lülitasin lambi mõtlematult sisse ja välja, nii et valgus paistis läbi sõrmede. Kohkunult katkestas pealik jutu ja hüüdis: „Vend, tuli, sinu sõrmed!“ Naersin ainult ja mängisin edasi. Ta küsis: „Kas see sind ei põleta?“ — „Ei!“ vastasin. „Mispärast?“ — „Kuna see on külm tuli“, ütlesin mina. Pealik oli keeletu. Külm tuli! Maailma algusest on tule juures põletatud sõrmi, ja siin on nüüd külm tuli. Järgneb uus küsimus: „Kus pannakse selle tule jaoks puud sisse ja kust väljub suits?“ Veel suurem oli tema imestus, kui ütlesin: „See tuli ei vaja puid ega suitsu“. — „Kuidas saab tuli ilma puudeta põleda?“ uuris ta edasi. Seda oli kerge seletada: „See tuli pole mitte niisugune tuli nagu laagrituli, see tuli on nagu välk, kuid ilma äikeseta“. Avasin taskulambi, võtsin batarei välja ja näitasin seda talle. Mõistev aimus levis üle tätoveeritud näo: „Ja, ja, ma mõistan sind. Välk ilma äikeseta plekk-karbis“. See oli kindlasti parim elektrijõu seletus, mis oli pärismaalase keeles võimalik, ja ühtlasi väga arusaadav. Valge tõi ju kõike plekk-karpides: konserve, piima, võid, õli, petrooleumi ja ravimeid. Miks ei võinud ta välkugi plekk-karbis kaasa tuua!

Kuid vestlus ei lõppenud veel sellega. Ta tahtis teada, kas välk ei põleta ainult mind, vaid ka teda mitte. See küsimus ajas mind naerma; aga pealik seletas otsekohe, et on asju,

Nakkushaigused

Dr. P. Alvet

Tüüfus (kõhutüüfus)

(typhus abdominalis)

On äge, kestva palavikuga nakkushaigus, mille tekitajaks on tüüfuse batsill. Haigus esineb peamiselt 5—35 eluaastate vahel, enamasti sügisel, tihedalt koos ja halbades hügieenilistes tingimustes elavate rahvaklasside keskel. Haigus antakse edasi haige enese, haigusekandjate poolt, toidu- ja muude esemetega, eriti aga piima ja piimasaadustega ning veega. Head levitajad on ka kärbsed oma jalgade ja erististega. Haigus kantakse ühest piirkonnast teise infitreeeritud toiduga, mida on määratud batsillidekandjate tööliste poolt või tüüfushaigete erististega. Batsillid võivad peale haige tervenemist veel kaua elutseda tema sapipõies ja sooltes.

Inkubatsiooniaeg (aeg pisikute sattumisest organismi kuni haigusnähtuste ilmumiseni) on 7—21 p., tavaliselt aga 14 p. Haigus areneb pikkamööda, tekib roidumus, peavalu, kõhukinnisus, isutus, ninaverejooks, haigustunne ja unetus. Temperatuur tõuseb 1. nädala jooksul kõigudes 39—40°-ni, kuid pulss jääb suhteliselt aegla-

seks (90—100 × min.), ja on sageli nõrk. Kõhus on palpeerimisel (katsumisel) kerge korisemine ja puhetised. Esimese nädala lõpul jääb haige nõrgaks, keel on kaetud. Veres on leukopeemia, eosinofiilsed r. puuduvad ja verekuultuuris kasvavad tüüfuse pisikud. Põrn on suurenenud. Esimese nädala lõpul või teisel nädalal võib ilmuda kõhule lööve, enamasti 6—12 punast vistrikku (täppi), mis vajutamisel kahvatuvad ja kaovad.

2. nädalal on patsient juba väga nõrk, kõrge palavik püsib, haige on uimane ja võib sonida (typhoid seisund). Veres Widali (agglutinats.) reaktsioon muutub positiivseks 10. päevast, kõht võib muutuda rohkem lahtiseks, roe haiseb ja võib olla hernesupi karva, ja sooltes Peyer'i naastud haavanduvad (raigumine, kärn).

3. nädalal patsient muutub veelgi kurnatumaks ja typhoid seinud kestab. Keel on kuiv ja räpane, nagu 2. nädalal, kuid ääred on puhtad ja punased, huuled lõhkevad. Soolte haavendid võivad veritseda ja mulgustuda (väga hädaohtlik aeg!). Haige on täiesti nõrk ja jõuetu, ei jäksa ennast liigutada. Kõht on lahti ja puhetest pingul. 3. nä-

mis valgetele on sõbralikud ja indiaanlastele ebasõbralikud. Ta oli aastate eest kohanud valgetega. Need olid näidanud talle lauakest, millele oli naelutatud eriline traat. Valgetele ei teinud lauake mitte midagi. Niipea kui tema sellest kinni võttis, lõi see teda kõvasti. (See oli hiirelõks.) Sellest ta teadis, et on asju, mis pole „indiaanlassõbralikud“. Meie välk aga oli kõigi vastu sõbralik. Pealik katsetas esiteks kõheldes sõrmega, siis ka nina ja kõrvadega, kuna ta oli näinud, kui ilus punane valgus paisis läbi minu kõrvalestade. Siis ta ruttas oma inimeste juure ja teatas uskumata avastuse: välk ilma müristamiseta väikeses plekk-karbis! Külma tuli ilma puudeta, suitsuta ja tuhata. Kes ei usu, tulgu kaasa misjonimajja. Olin talle vahepeal laagrisse järgnenud. Nüüd tuli proov. Ma ei suutnud naeru hoida, kui üks teise järele sooritas „tuleproovi“. Pidin igaühel imeliku eseme, mis oli nähtavasti kõigi looduseadustega vastuolus, hoidma sõrmede juures, kõrvade taga ja viimaks nina juures. Pärast pidin klaasi puhastama. See oli mitmesugustest ninadest muutunud pisut tuhmiks.

Mingi muu asi pole pannud metslasi nii imetlema ja mind ning misjoniindiaanlasi naerma kui taskulamp, mille loomulikult võtsin kaasa

kõigile reisudele. Öhtuti külastavate sõprade laagritule juures istudes laenasid kampad minult lambi ja „puhusid“ imestunud ja ebateadlike metslaste silme ees kõva puhumisega (ja saladusliku sõrmevajutusega) valguse ära. Siis nad lülitasid lambi jälle sisse ja ulatasid teistele ürgmetsaelanikele ärapuhumiseks. Vaesed mehed puhusid hingetuse ja väsimuseni, kuna minu kampad väänlesid naerust. Iga külaline, kes tuli sisemaa džungleist ja jäi meie juure misjonijaama, kus külalislahkus oli igaühe püha eesõigus, võis näha meie valgustavat imet ja soovi korral proovida nina juures.

Ka niisugused hubased öhtud — rikkumatute metslastega võib veeta tõesti ilusaid tunde ja isegi aastaid — lõpevad. Me lahkume ja igaüks otsib oma ööbimiskoha üles. Niipea kui oleme kustutanud elutoas lambi, vaikib külas laul ja naer. Kuid öö läbi kuuleme veel tihti hääli. Metslased ei maga 8 tundi pidevalt nagu meie. Nad ärkavad mõne tunni pärast, äratavad oma naabri ja jutustavad talle naerdes, mis nad praegu olid unes näinud. Kui nad on juba kord ärkvel, siis nad panevad mõne yukka tulle röstima või söövad ülejäänud banaane. Selle keskõise eine järele heidavad nad jälle magama.

dala lõpul t° võib hakatta pikkamööda või järsku langema.

4. nädalal t° langeb järjest käikudes (hommikul madal, õhtul kõrgem). Mõistus muutub selgemaks ja soolte haavad hakkavad vähe paranema. Tekib suur isu (kuid süüa palju ei tohi veel! mulgustuse oht!).

Kui t° on juba mõni aeg olnud normaalne, võib tulla uus haigushoog, mis on aga tavaliselt kergem ja lühem kui esimene.

Sageli on diagnoosimine raske, eriti alul, kui ei esine endeemiliselt, hulgaliselt haigust. Kõige kindlam on bakterioloogiline diagnoos hemokultuuriga 1. nädala ja Widali agglutinats. reakts. alates 2. nädalast.

Tähtsamad komplikatsioonid on: 1) Soolte-verejooks, eriti 3. nädalal. T° langeb, pulss muutub nõrgaks ja kiireks, nägu on kahvatu ja õhust on puudus. Roojas esineb verd. 2) Mulgustus ja kõhukelmepõletik — esineb enamasti 3. nädala lõpul. On kõhuvalu, haige oksendab, on hirmul ja kõht on sisse tõmbunud ning pingul. Pulss on kiire ja nõrk; t° võib langeda. 3) Bronhiit. 4) Kopsupõletik — 3. nädalal või hiljem. 5) Südamenõrkus jne.

Ravi. *Profüülaktiline* ravi (vaksineerimine) on kõige mõjuvam. Eriti peaksid need endid vaksineerida laskma, kes seisavad nakkuse ohus. Meil tehakse seda tasuta. Vaktsiini tuleb süstida 7—10-päevaste vaheajadega 3× (½, 1 ja 1½ ccm). Tiisikuse puhul mitte! Viimasel ajal vaksineeritakse ka suu kaudu: enne võtta sisse sapi pille ja siis surmatud tüüfuse batsillide vaktsini — kuid see on siiski palju nõrgema toimega kui süstitult. Epideemia ajal peab piima ja vett keetma ja üles otsima batsillidekandjad. Haige peab eraldama 5—6 nädalaks, seni, kui uriin ja roe muutub batsillidevabaks.

Haige peab jääma voodisse, ka peale t° normaalseks muutumist veel 2 nädalaks. Ta peab lamama siledal ja pehmel alusel ja teda pööratagu vahetevahel küljelt küljele, et vältida lamatiste (haavade) tekkimist. Samaks otstarbeks tarvitatagu ka kummirõngaid. Selga tuleb iga päev piiritusega hõõruda ja puuderdada. Haige põetaja peab iga kord peale haige talitamist pesema käsi seebiga ja selle järele loputama sublimadilahusega. Haiget peab toitma küllaldaselt, 2000—3000 kalor. päeva kohta. Toit olgu hästi toitev ja kergesti seeditav, mis ei tohi ärritada sooli. Tüüfushaige joogu palju, 2—3 liitrit päevas, soovitatav limonadi, glukoosi-limonadi, sidruni- ja teisi mahlasid. Süüa iga 2 tunni takka ja vähe korraga. Toiduks võib tarvitada: piima, koort, kreemi, biskviiti, võid, peent kartulipudru, hästi läbinäritud kuivikuid ja kuivatatud saia, tummi, jahutoite, pehmet keedetud mune, teed, kohvi, kakaod, šokolaadi jne. Kui t° on juba normaalne, võib 6. haigusnädalal ettevaatlikult lisada eelmisele ka segatoite, nagu kooke, kalajahu, peenekshakitud liha, peenleiba ja võid rohkem. Iga söögi järele

peab suud puhastama glütseriinis ja sidrunimahlas niisutatud vatipulgaga. Kui kõht on kinni, siis peab tegema üle päeviti klistiiri. Kõhulahtisuse puhul tuleb lihaekstraktid toidust välja jätta ja võib teha järgmist klistiiri — tärklis 1 teel., tinct opii 30 tilka ja sooja vett 1 supil. Kui liig palju piima tarvitamine tekitab puhetisi, siis võib kõhule teha terpeniini hautamisi (flanell riie kasta vette, kus 1 liitri peale on lisatud 1 teel. terpeniini, välja väänata ja kõhule panna). Kui t° on väga kõrge, siis võib teha leige veega ärahõõrumisi, jahutavaid vanne 5—15 min., järgnevate hõõrumistega, sisse võib võtta oleum cinnamon, 3—5 tilka kapslites kahe tunni tagant. Mingisuguseid palavakupulbreid ei soovitata tarvitada. Jälgida südant ja vajaduse korral tarvitada südamevahendeid.

Soolte verejooksu puhul peate nälgima vähemalt 24 tundi. Kui verejooks kestab, võib teha eelkirjeldatud tärklise ja oopiumi klistiiri. Raskel juhul veretransfusioon. Mulgustuse puhul kohene operatsioon.

Haige uriin ja roe tuleb segada pooleks 1:20 karboolhappe lahusega või lubjapiimaga (1 osa lupja ja 3 osa vett) ja lasta seista 2 tundi enne väljakäigukohta viimist. Erististega määratud linad ja pesu kohe ära vahetada ja asetada 6 tunniks 1:40 karboolhappe lahusesse. Haigetoast peab kärbsed kõrvaldama kärbsepaberiga ja tuba hästi õhutada.

Paratüüfus

On üsna sarnane tüüfusele ja tema tekitajaks on paratüüfuse batsillid A, B ja C, meil esineb peamiselt tüüp B. Pisikuid saab sedastada kultuuridega ja agglutinatsiooniga. Haigus levib samuti nagu tüüfusi kokkupuutumisel, vahekandjate kaudu ja toiduga. Paratüüfus, vastand tüüfusele, võib edasi antud saada ka loomadelt inimesele. Sageli tekib haigus hädatapetud mürgistatud looma- ja sealihaga söömisest.

Haigus võib alata võrdlemisi järsku ja külmvärinataga. On kõhuvalu, kõhulahtisus ja oksendamine ning sageli ka bronhiit. Paratüüfus on tavaliselt lühem ja kergem kui tüüfus, ning sooltehaavandumised on palju harvemad. Mõnel juhul on jämesooles haavandid ja tekitajaid võib kergesti leida roojas, mis ei ole hernesupitaoline. Ka temperatuuri kurv on korrapäratum. Võib esineda ka bronhiitiline ja pneumooniline vorm.

Ravi on üldjoontes sama, mis tüüfuse puhul. Vaata see! Peale selle võib alul kohe riitsinuseõliga kõhu välja puhastada ja siis sisse võtta loomasütt 10—15 gr. vee või teega. Rasketel juhtudel füsioloogilise soolalahuse infusioonid ja külmad mähised, südamevahendid.

Plekiline tüüfus

(*typhus exantematicus*)

On äge epideemiline nakkushaigus, mille tekitaja arvatakse olevat filtreeruv viirus — *Rickettsia Provenzeki*. Haigus esineb peamiselt nälja, sõdade ja revolutsioonide ajal. Ainuke levitaja on riiete-

täi, inglaste arvates ka pea-täi. Nakkusoht on kõige suurem talvel ja kevadel.

Inkubatsiooniaeg on 8—14 p., harilikult 12 päeva, arvates täi hammustamisest. Temperatuur tõuseb järsku „külmetuse“ ja külmavärinatega kuni 40—40,5°-ni ja püsib ligi 2 nädalat ning langeb siis võrdlemisi järsku. Pulss on vastavalt kiire. Võib esineda ka peavalu, iiveldus ja oksendamine. Haige on unine, nägu ja silmad punetavad, keel kaetud. Põrn on alul suurenenud, valuline ja pehme.

Neljandal või viiendal päeval ilmuvad naha alla iseloomustavad vereplekid — petehhiad (väikeste veresoonte kahjustusest), mis muutuvad hiljem kubladeks. Need on värvilt roosakas-lillad ja kahvatuivad vähe vajutamisel, kuid ei kao nagu tüüfuse puhul. Lööve algab kerel ja levib jäsemetele. Nägu jääb enamasti vabaks, kuid see on punane ja turunud, pilk tarretunud. Veres on leuko- ja monotsütoos. Spetsiaalne agglutinatsioon b. proteus X 19 tekib seerumiga 1. nädala lõpul, mida nimetatakse Weil-Felix'i reaktsiooniks.

Väga kurnatud haigete juures esineb ka sonimine, heitlus ja musklite värisemine. Komplikatsioonidest esineb tugev hingamisteede katarr, südamenõrkus, keskkõrvapõletik ja neerupõletik. Plekiline tüüfus võib olla ka ilma lööbeta, kus Weil-Felix'i r. on positiivne.

Ravi. Profülaktika on kõige tähtsam. Täidest tuleb vaba hoiduda! Ilma täi hammustamata ei teki haigust. Haige peab tervetest eraldama 5 nädalaks, paigutades ta nakkushaiglasse. Tema riided peab ära võtma ja desinfitseerima 80—100° kuumuses.

Haige ihukarvad tuleb ära ajada ja juuksed lühikeseks lõigata. Pead peab kammima kõva harjaga tingude hävitamiseks ja pesema seebiveega ja määrima sabadilli äädikaga. Haige peab lamama õhurikas ruumis. Rohkesti jooma. Vannid. Hõõrumisi teha leigeveelapiga 2—3× päevas. Vältida lamatist. Suud puhastada glütseriin-booraksiga. Kõhukinnisuse puhul teha klistiiri. Rahutuse puhul enesetapmise vältimiseks valvata haiget hoolega ja anda pyramidoni 0,15, 4—5× päevas, luminaali 0,1, natr. brom. 1—2 gr või paraldehydi 3—6 gr päevas. Südamenõrkuse puhul varakult südamevahendeid (coffein, digitalis). Võib süstida ka hexamini 1,5—3,0 intravenoosselt 1—3 päeva kestel, mis vähendavat surevust poole võrra.

Korduv soetõbi

[*febris (typhus) recurrens*]

On samuti sõdadeaegne nakkushaigus, mille tekitaja on Obermeier'i spiroheet (*treponema*), mis leidub veres palaviku ajal. Haigus kantakse üle samuti riide- ja pea-täi, võib-olla ka lutika poolt.

Haigus algab järsku külmavärinatega 5—7-päevase inkubatsiooni järele, arvates täi hammustamisest. Temperatuur püsib kõrgel (40—41°) 4—7 päeva ja langeb siis kriitiliselt alla normi (35°). Palaviku ajal on liigeste-, musklite- ja peavalu, vahest ka oksendamine. Mõistus jääb selgeks. Maks, eriti aga põrn on suur, nahk vähe kollakas, veres leukotsütoos. Sarnased, järjest lühenevad palavikuhood korduvad korrapäraste vaheaegadega 2—3 või veel rohkem kordi. Esimese, teise jne. hoo kestvus on enamasti 6, 4, 3, 2 ja 1 päev. Vaheajad 7, 8, 9 ja 12 päeva.

kem kordi. Esimese, teise jne. hoo kestvus on enamasti 6, 4, 3, 2 ja 1 päev. Vaheajad 7, 8, 9 ja 12 päeva.

Ravi. Võimalikult esimese hoo ajal süstida neosalvarsani 0,6—0,9 veenisisi, mis aitab enamasti alati järgmisi hoo ära hoida. Ka chinini 1—2 gr päevas võib tarvitada. Samuti cardinazol-chiniini 2 tera mitu korda päevas. Südamevahendeid (strophantin, coffein) kasutada eriti palaviku languse ajal.

Profülaktika ja muu ravi on sama, mis plekilise tüüfuse puhul.

Verine kõhutõbi

(*dysenteria*)

Sõja- ja revolutsiooniaegne nakkushaigus, mille tekitajad on eriliiki batsillid, milledest tähtsamad on 2 pealiiki: Shiga-Kruse ja Flexner-Y. Peale selle esineb veel lõunamail amööbide kõhutõbi. Infektsiooni kannavad üle kärbsed ja inimesed ise roojast määrdundu kätega, samuti toidu ja veega. Esineb rohkem suve lõpul.

Inkubatsioon kestab mõnest tunnist 7 päevani. Patsient haigestub äkki ägeda kõhuvalu ja lahtisusega. On haigustunne, palavik ja tugev istetung. Haige on sunnitud tihti väljas käima suurte ja valuliste istetungide (tenesmide) tõttu, kuid iste on vähene ja eristus sünnib valudega. Roe on rohekas või pruun, rasva lõhnaga, sisaldab lima, verd ja düsenteeria batsille. Võib esineda ka oksendamine ja jänu. Kõht on pingul, palpeerimine valuline, eriti jämesoole piirkond, seal esinevate haavade tõttu. Keel on kuiv, pulss väga nõrk ja kiire. Esimestel päevadel võib kultuuriga isoleerida batsille. Kõik liigid annavad agglutinatsiooni. Surevus on suur, kuni 35%, lastel kuni 80%.

Komplikatsioonidest on tähtsamad liigesepõletik, mumps, silmahaigused, astsiit ja sooltesulgus.

Ravi. Profülaktiselt kärbsetõrje ja erististe desinfitseerimine (lubjapiimaga — 1 osa lupja ja 3 osa vett). Batsillidekandjaid mitte lasta toituda juure, köögis hoida puhtust. Epideemia puhul immuniseerida düsenteeria vaktsiiniga. Iga söögi alla võtta 5 tilka ac. muriat. dil.

Haige peab jääma soojalt voodisse. Soojad aplikatsioonid ja terpentiini hautamised kõhule. Haiguse ajal anda lahtistajaid (riitsinusõli 2—3 supil., calomel. 0,3 jne.), hiljem loomasütt 15,0 sooja teega, bolus alba 100,0, tannalbiini 0,5, 4× p. jne. Kohe peab süstima düsenteeria polivalentset antidoksilist seerumit 50 ccm, mida tuleb korrata 2—3 päeva, seni kuni t° langeb, 2—3 esimest päeva mitte süüa, ainult juua teed, siis hiljem toit peab olema samuti kerge, nagu tüüfuse puhul. Haiguse ajal hoiduda piimast, tarvitada tumme, suhkru- (glukoosi) vett, želeed, tärklisjahu, hiljem vedelaid mune, kartulipüreed, kaunvilja jne. Süüa iga 2 tunni takka ja juua sagedasti ja vähe korraga. Tenesmide vastu teha järgmist klistiiri: tinct. opii 20 tilka, tärklis 5 gr, 1 supil. vett; või: acid. tann. 10,0, gumm. arab. 50,0, laudan. liquid. gtt. XXX, aq. fervid. 2000,0, S. ¼—½ sellest klistiiriks; või suposiit: extr. bellad. 0,04, pantopon. 0,02, but. cacao 2,0, S. 1 küünal para-soolde. Vajaduse korral südamevahendid ja füsioloogilise lahuse süstimised.

Lembitu elamus

Ma ei tahaks just liig valjult öelda, et Lembit oli laisk poiss, sest see haavaks teda ja ma ei tahaks kedagi haavata, aga ma kardan, et see siiski oli tõsi. Ükskõik mida te käskisite temal teha, ta peaaegu alati ütles „ei“. Millal oli põhjuseks väsimus, millal puudus tahtmine, aga alati leidis mingi vabandus. Kui ema teda käskis tuua puid kööki, siis ta vabandas end sellega, et ta ei jaksa, ja kui ema käskis aidata söögiriistu pesta, siis ta rääkis vastu, et see ei ole poiste töö. Nii vabandas ta end alati. Ükski neist vabandustest ei olnud millegagi põhjendatud, vaid tõsiseks põhjuseks oli laiskus. Ta vastas eitavalt ainult siis, kui teda kästi teha mingit tööd. Kui esines mingi juhus võtta osa mõnest mängust või jalutuskäigust, siis ta oli kohe valmis.

Lembitu ema oli poja üle väga kurb ja ta kõneles selle üle sagedasti temaga. Iga katse asja parandada oli jäänud mõjuta. Siis ühel päeval meenus emale üks uus mõte ja ta otsustas sellega katsetada. Järgmisel hommikul ta ei äratanud Lembitut, nii kui harilikult, õigel ajal, vaid laskis tal vabalt magada. Kui ema hommikuti poissi äratas, siis torises see igakord, et ta on alles unine ja on liig vara üles tõusta. Sel hommikul ema laskis pojalt magada nii palju kui soovis, ja ta magaski õige koolimineku aja läbi. Üles tõustes oli poiss ema peale pahane ja küsis emalt kohe hommikueinet. Ta lootis, et teda ootab ees kaetud laud. Kuid seekord seda ei olnud.

„Miks sa mulle hommikueinet ei teinud“, küsis poiss pahandades.

„Ma ei saanud“, vastas ema pisut imelikult, „olin väga väsinud“.

Sel hommikul Lembit läks kooli ilma hommikueineta. Et ta kooli hilines, siis koolis tehti talle selle pärast märkus, mis teda uuesti pahandas. Teel koolist koju ta ronis ühes teistega üle aia ja käristas õnnelt oma riided lõhki. Jõudes koju ta tahtis, et ema need kohe parandaks.

„Ma ei saa“, ütles ema, „mul ei ole aega“.

„Kas ma pean siis katkiste riietega kooli minema?“ küsis Lembit, näidates endale.

„Kardan väga, et pead,“ ütles ema. „Olen väsinud, ega suuda midagi teha.“

Lembit oli alati harjunud koolist tulles leidma kaetud laua, kuid seekord ta ei leidnud laualt midagi.

„Sa ei ole mulle toitu lauale toonud?“ ütles ta emale.

„Ei,“ ütles ema, „ma ei suuda, olen väsinud ja isegi endised sööginõud ei ole veel pestud.“

„Kuid ma tahtsin pärast sööki mängima minna. Teised poisid ootavad mind.“

„Väga hea,“ kuuldus emalt vastus, kuna ta ise seejuures ei näinud poja kiirustamisest suurt väljagi tegevust.

„Kas sa siis ei lähegi mulle sööki tegema,“ küsis ta veelkord.

„Kahju küll, aga ma olen tõesti väsinud.“

Sa võiksid ka kord ise enda eest hoolitseda“

Lembit tormas ilma söömata uksest välja ja lõi ukse paukudes enda järel kinni. Teel mänguplat-sile ta hakkas kõike juhtunut pikemalt järele mõtlema. Võib-olla ema oli tõesti väga väsinud ega suutnud enam midagi teha. Võib-olla ta vajas tõesti kellegi abi. Ja nüüd talle meenus terve rida asju, kuidas ema oli iga päev aastast aastasse hoolitsenud tema eest. Nüüd ta alles märkas, kui suur puudus oli temal emast, kui see ainult poole päeva kestel ei kannud hoolt tema eest. Tal hakkas häbi enda üle ja pisarad tulid talle tahtmatult silma, mõeldes, kui hoolimata ja toores ta oli olnud oma ema vastu. Ta otsustas ümber pöörata ja vaadata, kuidas ema tervis on. Ta piilus läbi akna tuppa ja nägi, et ema oli heitnud voodisse. Nähtavasti oli ta tõesti väga väsinud või koguni haige. Ta mõtles kohe, et nüüd on hea võimalus oma viga parandada.

Oma südame poolest oli Lembit hea poiss. Tema suuremaks veaks olid hoolimatus ja tähelepanematus teiste vastu. Lembit hiilis tasakesi kööki, ja nähes, et sööginõud olid pesemata, ta pesi need kohe ja kattis laua. Talle tuli meele, et ta juba kuude kestel polnud kordagi emal aidanud lauda katta. Ta oli mõnikord enne seda teinud, aga nüüd ta oli selle hoopis unustanud. Seekord ta kattis laua eriti korralikult ja isegi maitsekalt, tuues lauale kõige ilusamad sööginõud. Siis ta tõi aiast lilli ja ilustas laua lilledega.

Vaevalt ta oli sellega valmis, kui toas kostsid sammud. Kuuldes köögis kolinat, ema avas ukse kööki, et vaadata kes seal võib olla, ja nüüd ta seisis kaetud laua ees.

„Oh!“ hüüdis ta üllatunult, „kes oleks võinud seda oodata!“

„Ema,“ hüüdis Lembit, „tule õhtueinele! Tegin sulle väikese üllatuse. Palun unusta minu hooletus minevikus ja tea, et need lilled laual on tõendus, et ma tahan olla sulle sõnakuulelik poeg.“

Söögi lõpetades keegi koputas uksele ja üks hääl hüüdis väljas: „Tule Lembit, me kõik ootame sind!“

„Kahju küll, aga ma ei või tulla,“ vastas Lembit. Mul vaja täna õhtul kodus ema aidata.“

Ema kuulis poiste kõnelust ja ütles: „Hea küll nüüd seks korraks. Sa võid täna minna mängima. Küll sa homme aitad mind jälle.“

Lembit läks üliõnnelikuna teistega kaasa, ja tookordsel pallimängul oli Lembit paremas tujus kui iialgi enne.

„Meie Aeg“ ilmub kord kuus. Toimetaja ja talitus Tallinnas, Merepuiestee 14-a. Vastutav toimetaja: M. Bärengrub. Abitoimetaja: H. Pilt. SPA Eesti Liidu väljaanne. Tellimine kõigist postiasutustest. Tellimishind aastaks 2 kr. 50 s., poolaastaks 1 kr. 30 s Natsion. Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda, Pikk tän. 2. Ilmunud 28. augustil 1940.

Hind 25 senti.